

הלכות אישות פרק יב

פרק יב: תנאי כתובה

עיקרי חיובי איש ואשה

א.

כשנושא אדם אשה, בין בתולה בין בעולה, בין גדולה בין קטנה, אחת בת ישראל ואחת הגיורת או המשוחררת - יתחייב לה בעשרה דברים, ויזכה בארבעה דברים.

ב.

והעשרה - שלשה מהן מן התורה, ואלו הן, שארה, כסותה, ועונתה.

1. שארה - אלו מזונותיה,

2. כסותה - כמשמעו,

3. עונתה - לבוא עליה כדרך כל הארץ:

ג.

והשבעה - מדברי סופרים, וכולן תנאי בית דין הן.

1. האחד מהן: עיקר הכתובה,

והשאר הן הנקראין תנאיי כתובה, ואלו הן,

2. לרפותה אם חלתה,

3. ולפדותה אם נשבית,

4. ולקברה כשתמות,

5. ולהיותה ניזונית מנכסיו ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה,

6. ולהיות בנותיה ממנו ניזונות מנכסיו אחר מותו עד שיתארסו,

7. ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשים כתובתה יתר על חלקם בירושה שעם אחיהם:

.T

והארבעה שזוכה בהן - כולם מדברי סופרים, ואלו הן,

1. להיות מעשה ידיה שלו,

2. ולהיות מציאתה שלו,

3. ושיהיה אוכל פירות כל נכסיה בחייה,

4. ואם מתה בחייו - יירשנה. והוא קודם לכל אדם בירושה:

3' כנגד'

.T

ועוד תיקנו חכמים,

• שיהיו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה,

• ופדיונה כנגד אכילת פירות נכסיה,

• וקבורתה כנגד ירושתו לכתובתה.

לפיכך, אם אמרה האשה, "איני ניזונית ואיני עושה" - שומעין לה ואין כופין אותה.

אבל אם אמר הבעל, "איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך" - אין שומעין לו, שמא לא יספקו לה מעשה ידיה במזונותיה.

ומפני תקנה זו ייחשבו המזונות מתנאי הכתובה:

ה.

כל הדברים האלו, אף על פי שלא נכתבו בשטר כתובה, ואפילו לא כתבו כתובה עדיין, אלא נשא סתם, כיון שנשא זכה הבעל בארבעה דברים שלו, וזכת האשה בעשרת הדברים שלה, ואינן צריכין לפרש:

תנאים בכתובה

א.

התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן, או שהתנת האשה שלא יזכה הבעל באחד מן הדברים שהוא זוכה בהן - התנאי קיים. חוץ משלשה דברים שאין התנאי מועיל בהן, וכל המתנה עליהן תנאו בטל, ואלו הן: עונתה, ועיקר כתובתה, וירושתה:

א.

כיצד? התנה עם האשה שאין לה עליו עונה - תנאו בטל, וחייב בעונתה, שהרי התנה על מה שכתוב בתורה, ואינו תנאי ממון.

ח.

התנה עמה לפחות מעיקר כתובתה, או שכתב לה מאתים או מאה עיקר כתובה, וכתבה לו שנתקבלה מהם כך וכך, והיא לא נתקבלה - תנאו בטל, שכל הפוחת לבתולה ממאיתים ולא למנה ממנה הרי זו בעילת זנות:

ט.

התנת עמו אחר שנשאה שלא יירשנה - תנאו בטל.

ואף על פי שירושת הבעל מדברי סופרים, עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, וכל תנאי שבירושה בטל אף על פי שהוא ממון, שנאמר בה "לחוקת משפט" (במדבר כ"ז:א) :

י.

ובשאר הדברים - תנאו קיים, כגון שהתנה עמה שאין לה שאר וכסות על מנת שלא יאכל פירות נכסיה, וכל כיוצא בזה - תנאו קיים:

מזונות

י.

כמה מזונות פוסקין לאשה?

פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום, סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר שאינו לא חולה ולא גרגרן, ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר, אם חיטים - חיטים, ואם שעורים - שעורים, וכן אורז או דוחן או משאר מינין שנהגו בהן:

יא.

ופוסקין לה פרפרת לאכול בה הפת, כגון קטניות או ירקות וכיוצא בהן. ושמן לאכילה, ושמן להדלקת הנר, ופירות, ומעט יין לשתות, אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין:

יא.

ופוסקין לה שלש סעודות לשבת, ובשר או דגים כמנהג המקום. ונותן לה בכל שבת ושבת מעה כסף לצרכיה, כגון פרוטה לכבס או למרחץ וכיוצא בהן:

יא.

במה דברים אמורים? בעניי שבִּישְׂרָאֵל, אבל אם היה עשיר - הכל לפי עשרו.

אפילו היה ממנו ראוי שיעשה לה כמה תבשילי בשר בכל יום - כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממנו.

ואם היה עני ביותר, ואינו יכול ליתן לה ואפילו לחם שהיא צריכה לו - כופין אותו להוציא, ותהיה כתובתה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן:

יב.

בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיה הראויות לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא אוכל ושותה לעצמו - הרשות בידו, ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת.

יג.

האשה שפסקו לה מזונות והותירו - המותר לבעל:

יד.

היה בעלה כהן - אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה, מפני שטורח גדול הוא לה לשמרן מדבר המטמאן ולאכלן בטהרה, אלא נותן לה מחצה חולין ומחצה תרומה:

מזונות בניו

יד.

כשם שאדם חייב במזונות אשתו, כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים.

מכאן ואילך - מאכילן עד שיגדילו כתקנת חכמים.
ואם לא רצה - גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו.
אם לא רצה - מכריזין עליו בציבור ואומרים, "פלוני אכזרי הוא ואינו
רוצה לזון בניו, והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו".
ואין כופין אותו לזונם אחר שש:

טו.

במה דברים אמורים? באיש שאינו אמוד, ואין ידוע אם הוא ראוי ליתן
צדקה או אינו ראוי.
אבל אם היה אמוד שיש לו ממון הראוי ליתן ממנו צדקה המספקת להן -
מוציאין ממנו בעל כרחו משום צדקה, וזנין אותן עד שיגדילו:

טז.

מי שהלך למדינה אחרת, ובאה אשתו לבית דין לתבוע מזונות -
שלשה חדשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקין לה בהן מזונות,
חזקה היא שאין אדם מניח ביתו ריקן.
מכאן ואילך - פוסקין לה מזונות, ואם היו לו נכסים בית דין יורדין
לנכסיו ומוכרין למזונותיה.
ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבוא בעלה.
אם מצא שעשת - הרי זה שלו:

יז.

וכן, אם לא עמדה בדין, אלא מכרה לעצמה למזונות - מכרה קיים,

ואינה צריכה הכרזה ולא שבועה עד שיבוא בעלה ויטעון, או עד שתבוא לגבות כתובתה אחר מותו - מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להן:

יז.

וכשם שבית דין מוכרין למזון האשה שהלך בעלה, כך מוכרין למזון בניו ובנותיו שהן בני שש שנים או פחות.

אבל יתר על שש - אין זנין אותם מנכסיו שלא בפניו, אף על פי שהוא אמוד.

וכן, מי שנשתטה - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין, וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני שש או פחות ומפרנסין אותן:

יח.

יש מן הגאונים שהורה שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה, או שמת בעלה, עד שיהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה, ואם לא תוציא שטר כתובה - אין לה מזונות, שמא נטלה כתובתה מבעלה או מחלה כתובתה לו, שאין לה מזונות, כמו שיתבאר:

יט.

ויש מי שהורה שפוסקין לה בחזקת שלא נטלה ולא מחלה, ואין מצריכין לה להביא כתובה.

ולזה דעתי נוטה במי שהלך בעלה, הואיל ויש לה מזונות מן התורה, אבל אם מת בעלה - עד שתביא כתובה, מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים,

ועוד, מפני שנזונית מנכסי יורשים, ולעולם טוענין ליורש:

הלך בעלה ולותה, ואכלה - כשיבוא חייב לשלם.

עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו. אם יבוא הבעל - אינו חייב לשלם לו, והרי זה איבד את מעותיו, מפני שלא ציוהו לזונה, והיא לא לותה ממנו.

הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך, "טלי מעשה ידיך במזונותיך" - אין לה מזונות, שאילו לא רצת בדבר זה ולא סמכה דעתה, היה לה לתבעו, או לומר לו, "אין מעשה ידי מספיקין לי":

הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות, ומכרו בית דין ונתנו לה, או שמכרה לעצמה, ובא הבעל וטען ואמר, "הנחתי לה מזונות" - הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה:

לא תבעה ולא מכרה, אלא שהת עד שבא, הוא אומר, "הנחתי", והיא אומרת, "לא הנחת, אלא לויתי מזה ונתפרנסתי" - נשבע שבועת הסת שהניח לה, ונפטר, ויישאר החוב עליה:

מכרה מיטלטלין ואמרה, "במזונות מכרתי", והוא טוען ואומר, "מזונות הנחתי" - נשבעת שבועת הסת שלא הניח. הרי שלא תבעה ולא לותה ולא מכרה, אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשת ואכלה - אין לה כלום:

המדיר את אשתו מליהנות לו, בין שפירש עד זמן פלוני, בין שלא פירש אלא סתם - ממתנין לו שלשים יום.

אם תמו ימי נדרו, או שלא תמו והתיר נדרו - הרי מוטב ואם לאו - יוציא ויתן כתובה.

ובאותן השלשים יום - תהיה היא עושה ואוכלת, ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להן יתר על מעשה ידיה, אם אין מעשה ידיה מספיקין לכל:

המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות - ממתנין לו שלשים יום.

יתר על כן - יוציא ויתן כתובה.

אפילו הדירה שלא תטעום מאכל רע, אפילו הדירה ממין שלא אכלה אותו מימיה - - יוציא אחר שלשים יום ויתן כתובה:

נדרה היא שלא תאכל אחד מכל הפירות, וקיים לה הוא נדרה, או שנדרה בנזיר ולא הפר לה,

אם רצה שתשב תחתיו ולא תאכל פירות או תהיה נזירה - תשב, ואם אמר, "איני רוצה באשה נדרנית" - יוציא ויתן כתובה, שהרי היה בידו להפר והוא קיים לה ברצונו: